

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Sprawozdanie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Sprawozdanie dotyczące polityki konkurencji za rok 2016«”

[COM(2017) 285 final]

(2018/C 081/15)

Sprawozdawca: **Paulo BARROS VALE**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 5.7.2017
Podstawa prawna	Art. 304 TFUE
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji
Data przyjęcia przez sekcję	4.10.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	18.10.2017
Sesja plenarna nr	529
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	177/1/3

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES pozytywnie ocenia i ogólnie popiera treść sprawozdania dotyczącego polityki konkurencji za rok 2016 ⁽¹⁾. Niemniej wyraża pewne obawy w związku z aktualnym kontekstem i w związku z aktualnym kontekstem i tym, czym według niego może być europejska polityka konkurencji.

1.2. Komitet z zadowoleniem przyjmuje wysiłki podejmowane przez Komisję zarówno w celu zapewnienia przestrzegania przepisów, dzięki czemu powstają warunki dla uczciwej i wolnej konkurencji, jak również z myślą o rozwijaniu współpracy międzynarodowej.

1.3. Zdaniem EKES-u należy lepiej zdefiniować politykę konkurencji UE, która często jest niespójna z pozostałymi politykami Unii wywierającymi na nią wpływ. Przedsiębiorstwa i konsumenci borykają się z wielorakimi problemami, które wykraczają poza omawiane przez Komisję kwestie związane z polityką konkurencji i wpływają na rynek wewnętrzny, jak np. zagadnienia dotyczące systemu podatkowego.

1.4. Komisja ma ograniczone uprawnienia, lecz posiada prawo inicjatywy i może wykazać większy poziom ambicji w swoich działaniach – czy to w odniesieniu do powiązania polityki konkurencji z różnymi politykami wspólnotowymi, czy też w związku z działalnością krajowych organów ds. konkurencji. Trzeba całkowicie dostosować krajową i europejską politykę konkurencji, aby Komisja i krajowe organy ds. konkurencji mogły działać skuteczniej.

1.5. Każdego dnia możemy zaobserwować negatywny wpływ konkurencji na niektóre grupy, zwłaszcza na MŚP i konsumentów: wielkie sieci handlowe niszczą mniejsze przedsiębiorstwa w wyniku agresywnych praktyk negocjacyjnych i tym samym ograniczają wybór konsumentów; kształtowanie cen jest mało przejrzyste, np. w odniesieniu do energii i paliw kopalnych, co wpływa na przedsiębiorstwa i konsumentów; nadal stosowane są praktyki dumpingowe, zwłaszcza w sektorze dystrybucji i transportu. Kwestie te wymagają uwagi i działań ze strony właściwych krajowych organów ds. konkurencji i Komisji.

1.6. Mimo świadomości, że pozycja wielkich sieci może zakłócać konkurencję, Komisja wspiera połączenia i koncentrację, które prowadzą do tworzenia prawdziwych gigantów w sektorze. EKES wzywa Komisję do skutecznego przeciwdziałania tym procesom i ścisłego kontrolowania działalności wielkich sieci, przy jednoczesnym zapewnieniu przestrzegania przepisów oraz uwzględnieniu interesów konsumentów i MŚP.

⁽¹⁾ COM(2017) 285 final.

1.7. Ujednolicenie polityk budżetowych nie jest możliwe w świetle traktatów. Bezpośrednie i pośrednie różnice w opodatkowaniu mają czasami wpływ na przedsiębiorstwa i konsumentów oraz pogłębiają asymetrie. Komitet przypomina, że polityka konkurencji powinna prowadzić do łagodzenia zakłóceń wynikających z rozbieżności systemów podatkowych, dopóki opodatkowanie pozostaje kompetencją krajową.

1.8. Współpraca międzynarodowa rozwinęła się w drodze negocjacji różnych umów. EKES apeluje o kontynuowanie rzeczywistych sojuszy oraz pragnie, by podpisywane umowy odzwierciedlały dogłębne rozważania, które przeprowadzono już w związku z umowami handlowymi.

2. Treść sprawozdania dotyczącego polityki konkurencji za rok 2016

2.1. W sprawozdaniu przedstawiono ogólnie środki przyjęte przez Komisję w dziedzinie polityki konkurencji. Stanowi ono streszczenie szerszej zakrojonego dokumentu roboczego w sprawie działań przeprowadzonych w 2016 r. ⁽²⁾

2.2. Przewodniczący Komisji Jean Claude Juncker podkreślił znaczenie polityki konkurencji w swoim orędziu z 2016 r. o stanie Unii: „Równe warunki działania oznaczają także ochronę konsumentów w Europie przed kartelami i nadużyciami ze strony silnych przedsiębiorstw”. [...] Komisja ma obowiązek zapewnić równe warunki działania. To właśnie jest społeczny wymiar prawa konkurencji”.

2.3. Sprawozdanie składa się z 6 części: wprowadzenie; zapewnienie wszystkim podmiotom prawdziwie równych warunków działania: jak kontrola pomocy państwa przyczynia się do realizacji tego zadania; zwiększanie konkurencji i innowacji na całym jednolitym rynku cyfrowym; jednolity rynek, który wzmacnia pozycję unijnych konsumentów i przedsiębiorców; uwalnianie potencjału europejskiej unii energetycznej i gospodarki o obiegu zamkniętym; kształtowanie kultury konkurencji na szczeblu europejskim i ogólnosięciowym.

2.4. EKES zasadniczo popiera treść sprawozdania. Niemniej krytycznie odnosi się do stwierdzenia w akapicie „Utrzymanie owocnego dialogu międzyinstytucjonalnego”, że „zasady pomocy państwa chronią także równe warunki działania między bankami otrzymującymi pomoc państwa i bankami, które jej nie otrzymały”. Nałożono pewne warunki na banki, które otrzymały pomoc państwa, lecz nie można twierdzić, że zostały zachowane równe warunki między nimi a pozostałymi bankami. Zakłócenia konkurencji są faktem, a wprowadzone środki z ledwością je minimalizują.

3. Uwagi ogólne

3.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje sprawozdanie Komisji dotyczące polityki konkurencji za rok 2016, w którym porusza się kwestie o dużym znaczeniu dla przedsiębiorstw i obywateli.

3.2. Tkanka przedsiębiorstw w Europie składa się głównie z MŚP. To one stanowią filar gospodarki UE i to one, ze względu na rozmiar, są najbardziej narażone na praktyki nieuczciwej konkurencji.

3.3. MŚP znajdują się w szczególnie niekorzystnej sytuacji ze względu na nadużywanie pozycji dominującej przez wielkie sieci sprzedaży detalicznej, które – korzystając z siły przetargowej i naruszając zasady konkurencji – stosują nieuczciwe praktyki handlowe działające na szkodę drobnych producentów i drobnego handlu oraz wpływające na wybór i interesy konsumentów. EKES zaleca, aby Komisja włączyła do swoich przyszłych sprawozdań w sprawie polityki konkurencji analizę działania łańcucha dystrybucji żywności.

3.4. Działania krajowych organów ds. konkurencji mają istotne znaczenie dla przeciwdziałania przypadkom nadużywania pozycji dominującej i innym praktykom ograniczającym konkurencję. Komisja przeanalizowała zdolności w zakresie zasobów, kompetencji i niezależności działań krajowych organów ds. konkurencji. Oczekuje się przyjęcia środków mających zwiększyć skuteczność tych organów. EKES przypomina, że krajowe organy ds. konkurencji mogą i powinny pełnić bardziej prewencyjną funkcję, a nie tylko reagować na skargi podmiotów gospodarczych czy konsumentów, szczególnie w kontekście nadużywania pozycji dominującej, co jest wręcz normą w negocjacjach. Kontrola negocjacji może pomóc w uniknięciu niektórych przypadków nadużycia pozycji dominującej, chroniąc tym samym małe przedsiębiorstwa i konsumentów.

3.5. Szczególnie w tej dziedzinie należy umożliwić skuteczne dochodzenie prawa do odszkodowania osobom, które ucierpiały w wyniku pogwałcenia zasad dotyczących ochrony konkurencji. Dyrektywa 2014/104/UE z 26 listopada 2014 r. oraz zalecenie w sprawie wspólnych zasad dotyczących mechanizmów zbiorowego dochodzenia roszczeń w przypadku

⁽²⁾ SWD(2017) 175 final.

naruszenia przepisów w dziedzinie konkurencji nie były w stanie zapewnić skutecznego dochodzenia praw przez podmioty poszkodowane w wyniku stosowania takich praktyk.

3.6. Doszło do wielu połączeń i koncentracji w różnych sektorach, co doprowadziło do powstania gigantów mogących wpłynąć na funkcjonowanie rynku i podważyć zasady konkurencji. Zaapelowano do Komisji o ustosunkowanie się do niektórych z tych praktyk. W rzeczywistości tylko niewiele z nich zostało zablokowanych, a środki zaradcze nałożone w zamian za zezwolenie są nieco rozczarowujące. Z jednej strony Komisja słusznie przeciwdziała kartelom, z drugiej zaś dopuszcza połączenia i przejęcia bez środków wyrównawczych. EKES wyraża zaniepokojenie z powodu potencjalnego ryzyka powstania w niektórych sektorach wielkich sieci, co mogłoby doprowadzić do poważnych zakłóceń konkurencji, zniszczyć różne MŚP i wpłynąć na możliwość wyboru konsumentów. Wzywa Komisję do zachowania czujności.

3.7. Zakłócenia konkurencji wynikające z zewnętrznych stosunków UE dają się odczuć zarówno w imporcie, jak i eksporcie. Na rynek europejski trafiają produkty z krajów stosujących dumping socjalny, nieuczciwe praktyki środowiskowe, a nawet pomoc państwa, którą uznano by za niezgodną z przepisami europejskimi. Z drugiej strony przedsiębiorstwa europejskie przestrzegające przepisów mają trudności z dostępem do innych rynków z powodu niemożności dorównania cenie konkurentów z państw o korzystniejszych przepisach lub nieskutecznej kontroli ich egzekwowania.

3.8. Niemniej zakłócenia konkurencji mogą być również wynikiem norm unijnych. Przykładem jest rozporządzenie REACH (rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów), które od 31 maja 2018 r. będzie miało zastosowanie do przedsiębiorstw produkujących lub wprowadzających na rynek chemikalia w czystej postaci lub jako składniki mieszanin bądź wyrobów w ilości przekraczającej 1 tonę rocznie. Rozporządzenie to nakłada na przedsiębiorstwa wymóg rejestracji w Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA) substancji chemicznych w ich postaci własnej, jako składników mieszaniny lub w wyrobach w ilości przekraczającej 1 tonę rocznie, wraz z uiszczeniem odpowiedniej opłaty. Podmiot rejestrujący jest prawowitym posiadaczem raportu, co umożliwiło przekształcenie informacji w przedmiot wymiany handlowej dokonywanej przez wiodących rejestrujących, zazwyczaj większe przedsiębiorstwa dysponujące większą siłą gospodarczą. W praktyce, gdy przedsiębiorstwo stara się o rejestrację w ECHA, zostaje poinformowane o konieczności skontaktowania się z wiodącym rejestrującym, który następnie udziela informacji o koszcie dostępu do wprowadzonej informacji. Koszt ten może wynieść nawet dziesiątki lub setki tysięcy euro na substancję. Ustalono, że rejestry zgłoszone na mocy rozporządzenia od co najmniej 12 lat mogą być wykorzystywane do celów rejestracji przez innych producentów i importerów. Niemniej wraz ze zbliżaniem się terminu pełnego zastosowania rozporządzenia REACH do wszystkich substancji produkowanych lub wprowadzanych na rynek w ilości przekraczającej 1 tonę rocznie, wiodący rejestrujący wymagają od mikroprzedsiębiorstw i MŚP w sektorze wysokich opłat, a nawet wartości procentowych ze sprzedaży w zamian za upoważnienie do korzystania z informacji zgłoszonych ECHA – informacji, które powinny być publicznie dostępne i bezpłatne dla wszystkich obywateli i przedsiębiorstw UE, aby osiągnąć wyznaczony cel, tj. ochronę zdrowia ludzi i środowiska naturalnego. W tym wypadku rozporządzenie, przygotowane z myślą o lepszej ochronie zdrowia ludzi i środowiska naturalnego przed zagrożeniami związanymi ze stosowaniem produktów chemicznych, może stworzyć bariery dla wejścia na rynek nowych przedsiębiorstw oraz dla swobodnego przepływu substancji chemicznych, co przełoży się na ograniczenie konkurencji i nadużywanie pozycji dominującej przez większe przedsiębiorstwa. EKES zwraca uwagę na potrzebę dokonania oceny i przeglądu rozporządzenia REACH, aby znieść wszelkie przeszkody w konkurencji wynikające ze stosowania tego rozporządzenia.

3.9. Kwestia koncentracji i pomocy państwa dla banków pozostaje w centrum zainteresowania. Niedawny kryzys finansowy oraz jego wpływ na realną gospodarkę i zaufanie do rynków spowodował, że praktyki w sektorze poddawane są ciągłej kontroli z powodu uzasadnionych obaw o ponowne zaostrenie sytuacji. Tymczasowa pomoc państwa uratowała od upadku sektor finansowy. Banki poniosły znaczne straty podczas kryzysu finansowego, a ich marże zostały znacznie ograniczone, biorąc pod uwagę obecne poziomy spreadów. Wraz z restrukturyzacją sektora byliśmy świadkami zanikania niektórych instytucji oraz koncentracji, które mogą wzbudzić niepokój, nie tylko z uwagi na stabilność sektora finansowego w wypadku nowego kryzysu, lecz przede wszystkim ze względu na możliwość zakłóceń konkurencji z powodu rozmiaru tych nowych grup. EKES wzywa Komisję, by zwracała uwagę i wykazała czujność w odniesieniu do ewentualnych nadużyć pozycji dominującej, które mogą działać na niekorzyść interesów konsumentów i finansowania przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Pomoc państwa

4.1.1. Pomoc państwa jest ważnym narzędziem rozwoju służącym konwergencji regionów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, wspieraniu zatrudnienia i gospodarki. Ograniczone zasoby powinny być odpowiednio wykorzystywane, bez naruszania dobrych praktyk w dziedzinie konkurencji.

4.1.2. EKES podtrzymuje swoje przekonanie, że mające obecnie miejsce unowocześnianie zasad pomocy państwa powinno być zgodne z celami strategii „Europa 2020”, polityki spójności i polityki konkurencji. Należy przy tym zachować ważną rolę pomocy państwa w sektorach, które przyczyniają się do rozwoju Europy i służą usługom publicznym zaspokajającym potrzeby społeczne.

4.1.3. Komitet poparł już w przeszłości unowocześnienie zasad pomocy państwa. Obecnie z zadowoleniem przyjmuje wprowadzenie obowiązku, zgodnie z którym organy odpowiedzialne za przyznawanie pomocy będą musiały udzielać informacji na temat przyznanej pomocy przekraczającej 500 tys. EUR⁽³⁾.

4.1.4. Stanowi to odpowiedź na trudności napotymane przez obywateli UE, którzy nie czują się wystarczająco poinformowani o udzielonej pomocy państwa⁽⁴⁾. Trzeba rozpowszechnić możliwość konsultacji i inne informacje na temat zasad przyznawania i odzyskiwania pomocy, promując przy tym przejrzystość w korzystaniu z funduszy publicznych.

4.1.5. EKES popiera działania Komisji w zakresie ograniczenia pomocy państwa przyznanej w drodze interpretacji prawa podatkowego przynoszącej nielegalne korzyści podatkowe, a także przyjęcie pakietu środków przeciwdziałających unikaniu opodatkowania w celu dopilnowania, by przedsiębiorstwa płaciły podatki w miejscu czerpania zysków, i zapobiegania agresywnemu planowaniu podatkowemu⁽⁵⁾.

4.2. Jednolity rynek cyfrowy

4.2.1. Wraz z rozpowszechnianiem sieci szerokopasmowej rynek usług cyfrowych zyskuje na znaczeniu w życiu obywateli i przedsiębiorstw europejskich. Handel elektroniczny jest coraz powszechniejszy, a polityka konkurencji służy zapewnieniu funkcjonowania rynku, ochronie konsumentów i dopilnowaniu, by najsilniejsze przedsiębiorstwa nie naruszały zasad.

4.2.2. EKES wzywa Komisję do kontynuowania działań w odniesieniu do blokowania geograficznego w handlu elektronicznym, gdyż praktyki te mogą stanowić przeszkodę na drodze do stworzenia prawdziwie jednolitego rynku cyfrowego. Nie można dopuścić, by na rynku światowym dyskryminowano klientów na podstawie ich lokalizacji.

4.2.3. Rynek cyfrowy jest zdominowany przez kilku gigantów technologicznych. Wyzwaniem jest zapewnienie dostępu konsumentów do lepszych produktów po korzystniejszych cenach oraz wejście na rynek nowych produktów i konkurencyjnych przedsiębiorstw.

4.2.4. Niektóre platformy internetowego systemu rezerwacji stanowią obecnie duży problem dla hotelarzy z uwagi na nadużywanie przez nie pozycji dominującej w obszarze rezerwacji podróży. Platformy te pobierają znacznie wyższe opłaty niż biura podróży, a nawet wymuszają na hotelach stosowanie tych samych cen za ten sam rodzaj pokoju we wszystkich kanałach sprzedaży. EKES wzywa Komisję do zbadania klauzul parytetowych i stosowanych opłat stanowiących zagrożenie dla wolnej konkurencji w tym sektorze.

4.2.5. Komisja nadal badała praktyki stosowane przez Google (funkcjonowanie wyszukiwarki, ograniczenia nakładane na niektóre strony internetowe osób trzecich w związku z wyświetlaniem reklam konkurentów Google, nakładanie ograniczeń na producentów urządzeń z systemami Android i operatorów sieci komórkowych) i Amazona (umowy z wydawcami), które mogą stanowić naruszenie reguł konkurencji. Niedawno nałożono na Google rekordowo wysoką grzywnę w wysokości 2,4 mld EUR za nadużywanie pozycji dominującej na rynku wyszukiwarek. Praktyki te przyniosły nielegalną korzyść innemu produktowi Google, a mianowicie jego własnym usługom porównywania cen.

⁽³⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?id=changeLanguage>

⁽⁴⁾ Perception and awareness about transparency of state aid [Postrzeganie i świadomość przejrzystości pomocy państwa]. Eurobarometr, lipiec 2016 r.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/anti-tax-avoidance-package_en

4.2.6. Google ma dominującą pozycję wśród wyszukiwarek i Komisja powinna dopilnować, by wyniki wyszukiwania nie były częściowe, gdyż mogłoby to ograniczyć wybór użytkowników. Komisja powinna również skupić się na praktykach strony Booking, która, nadużywając swojej pozycji dominującej, wywiera wpływ na wyniki wyszukiwań na temat europejskiej oferty turystycznej, co ma szczególnie negatywny wpływ na mniejsze rynki i przedsiębiorstwa.

4.2.7. Szczególnie ważne znaczenie w życiu konsumentów i przedsiębiorstw przypada sektorowi telekomunikacji. EKES zwraca uwagę Komisji na fakt, że w tej dziedzinie nie istnieje jeszcze otwarty i konkurencyjny rynek. Operatorzy sieci telekomunikacyjnych nadal stosują praktyki sprzeczne z zasadą wolnej konkurencji, podnosząc ceny w okresie trwania umowy bez uprzedniego poinformowania konsumenta, który – zgodnie z prawem – mógłby wówczas wypowiedzieć umowę. Wzrost ten dał się zwłaszcza odczuć z chwilą zniknięcia roamingu, co doprowadziło do ogólnego podwyższenia cen i negatywnie wpłynęło na osoby niepodróżujące.

4.3. Rynek energii i gospodarka o obiegu zamkniętym

4.3.1. Mimo działań przeprowadzonych w ostatnich latach, nadal nie udało się urzeczywistnić jednolitego rynku energii. Wysokie ceny energii, zwłaszcza w niektórych krajach, znacznie obciążają budżety gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, ponieważ liberalizacja rynków nie doprowadziła do faktycznego zmniejszenia taryf. Ceny te stawiają Europę w niekorzystnej sytuacji pod względem kosztów energii w porównaniu z konkurentami światowymi.

4.3.2. Zwiększenie efektywności energetycznej i inwestycje w energię ze źródeł odnawialnych muszą pozostać centralną ideą bardziej konkurencyjnej i zrównoważonej Europy, pomimo problemów ekologicznych związanych z gospodarką odpadami związanymi z korzystaniem z danych technologii (np. bateriami i ogniwami fotowoltaicznymi). Mimo postępu technologicznego, odnawialne źródła energii nie są jeszcze na tyle zaawansowane, by mogły konkurować z paliwami kopalnymi i energią jądrową. Należy je więc nieustannie wspierać i umożliwić im konkurowanie na bardziej sprawiedliwym rynku.

4.3.3. Odnawialne źródła energii to nie tylko źródło czystej energii. Należy je także postrzegać jako szansę na rozwój lokalnych społeczności, które będą jednocześnie konsumentami i producentami energii w obrębie zdecentralizowanego modelu produkcji energii przynoszącego korzyści dla społeczności lokalnych.

4.3.4. Udoskonalono technologię, a produkcja fotowoltaicznej energii słonecznej stała się powszechniej dostępna dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych pragnących zainstalować panele fotowoltaiczne i wytwarzać energię na własny użytek. Niemniej rozdział pozwoleń na instalacje jest zawężony do pewnego poziomu mocy, co może ograniczać atrakcyjność inwestycji dla podmiotów określonej wielkości, które w okresach największego nasłonecznienia mogłyby mieć bardzo niskie lub prawie zerowe rachunki za energię.

4.3.5. Z drugiej strony Europa musi kontynuować działania zmierzające do zapewnienia niezależności energetycznej, wzmacniając połączenia w celu zmniejszenia podatności na zagrożenia i zwiększenia konkurencji.

4.3.6. EKES przypomina, że należy zwrócić szczególną uwagę na największe wyzwania stojące przed UE:

- zmniejszenie kosztów energii dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, co przyniesie wyraźne korzyści społeczne, gospodarcze i w zakresie zewnętrznej konkurencyjności przedsiębiorstw europejskich;
- wspieranie tworzenia autentycznej polityki europejskiej w dziedzinie energii;
- poprawa integracji rynków energii i promowanie europejskich połączeń;
- odgrywanie przewodniej roli we wdrażaniu porozumienia z Paryża w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w kontekście zrównoważonego rozwoju.

4.4. Współpraca międzynarodowa

4.4.1. Na rynku światowym Europa nadal znajduje się w niekorzystnej sytuacji z powodu nieuczciwej konkurencji ze strony krajów stosujących nieuczciwe praktyki społeczne i środowiskowe. Obok ważnego aspektu społecznego, zakłócenia konkurencji wynikające ze stosunków zewnętrznych Unii wymagają działań dyplomatycznych na arenie międzynarodowej, aby chronić przedsiębiorstwa i konsumentów przed tego rodzaju praktykami stosowanymi w imporcie i eksporcie.

4.4.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje zobowiązanie Komisji do aktywnego udziału w międzynarodowych organizacjach zajmujących się kwestią konkurencji, takich jak Komitet Konkurencji OECD, Bank Światowy, Konferencja ONZ ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) i Międzynarodowa Sieć Konkurencji.

4.4.3. Komitet popiera również wysiłki Komisji w odniesieniu do negocjacji umów o wolnym handlu z Armenią, Meksykiem, Indonezją, Filipinami i Japonią oraz współpracy technicznej z gospodarkami wschodzącymi. Zwraca jedynie uwagę na konieczność dopilnowania, by umowy te nie tylko gwarantowały równowagę konkurencji, chroniąc przedsiębiorstwa i konsumentów, ale także wносиły wkład w spójność gospodarczą i społeczną w Europie.

Bruksela, dnia 18 października 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
